

(i) Printed Pages: 7

Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

0	2	3	4
---	---	---	---

Exam. Code :

0	0	0	3
---	---	---	---

B.A./B.Sc. (General) 3rd Semester
1128

POLITICAL SCIENCE (In all Mediums)

Paper – Indian Government and Politics

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 90

Note :— (1) Question No. 1 is compulsory. Attempt **nine** out of **fifteen** short answer type questions in **25-30** words each. Each question carries **2** marks.

(2) Attempt **one** question from each Unit. Each question carries **18** marks.

(3) For private candidates who have not been assessed earlier for internal assessment, the marks secured by them in theory paper shall proportionately be increased to maximum marks in lieu of internal assessment.

1. Attempt **any nine** questions :

(i) What do you mean by Single Citizenship ?

(ii) What is the Republican Nature of India ?

(iii) Write down any four unitary features of Indian Constitution.

(iv) How many subjects are included in Union list ?

(v) What do you mean by State Autonomy ?

0234/EPY-10103(T)

1

[Turn over

- (vi) What is the importance of Article 32 ?
- (vii) Write down any four Liberal Directive Principles of State Policy.
- (viii) Write down any four effects of National Emergency under Article 352.
- (ix) Write down three differences between Cabinet and Council of Ministers.
- (x) What is the importance of First Constitutional Amendment ?
- (xi) Write down two privileges of members of Rajya Sabha.
- (xii) What is meant by Hung Parliament ?
- (xiii) What is the difference between *Consolidated Fund of India* and *Contingency Fund of India* ?
- (xiv) What is meant by Judicial Review ?
- (xv) How High Court supervises the Lower Courts ?

9×2=18

UNIT-I

2. Critically evaluate the Preamble to the Constitution of India.

OR

3. Critically evaluate the Legislative and Administrative relations between the Centre and the States.

UNIT-II

4. Critically evaluate the Fundamental Rights mentioned in the Indian Constitution.

OR

5. Discuss the Directive Principles of State Policy with their implementation through various Constitutional Amendments.

UNIT-III

6. Discuss the appointment, powers and position of Prime Minister of India.

OR

7. Discuss the powers and role of Indian Parliament.

UNIT-IV

8. Discuss the appointment and powers of State Council of Ministers.

OR

9. Critically evaluate the composition and powers of State Legislative Assembly. $18 \times 4 = 72$

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- (1) प्रश्न संख्या 1 अनिवार्य है। 15 लघु उत्तर प्रश्नों में से 9 प्रश्न करें। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 25-30 शब्दों में दें। प्रत्येक प्रश्न के 2 अंक हैं।

(2) प्रत्येक यूनिट में से एक प्रश्न करें। प्रत्येक प्रश्न के 18 अंक हैं।

(3) प्राइवेट परीक्षार्थियों, जिनका आंतरिक मूल्यांकन के लिए आकलन पहले नहीं किया गया है, उनके द्वारा थ्योरी पेपर में प्राप्त अंकों को आंतरिक मूल्यांकन के स्थान पर अधिकतम अंकों तक बढ़ा दिया जाएगा।

1. कोई भी नौ प्रश्न करें :

(i) एकल नागरिकता से आपका क्या अभिप्राय है ?

(ii) भारत की रिपब्लिकन प्रकृति क्या है ?

0234/EPY-10103(T)

3

[Turn over

- (iii) भारतीय संविधान की किसी भी चार एकात्मक विशेषताओं को लिखें।
- (iv) संघ सूची में कितने विषयों को शामिल किया गया है ?
- (v) राज्य स्वायत्तता से आपका क्या अभिप्राय है ?
- (vi) अनुच्छेद 32 का क्या महत्व है ?
- (vii) राज्य नीति के कोई भी चार उदार निर्देशक सिद्धांत लिखें।
- (viii) अनुच्छेद 352 के तहत राष्ट्रीय आपातकाल के कोई भी चार प्रभाव लिखें।
- (ix) मंत्रिमंडल और मंत्रिपरिषद के बीच तीन मतभेद लिखें।
- (x) प्रथम संवैधानिक संशोधन का क्या महत्व है ?
- (xi) राज्यसभा के सदस्यों के दो विशेषाधिकार लिखें।
- (xii) हंग संसद द्वारा क्या मतलब है ?
- (xiii) भारत के समेकित निधि और भारत के आकस्मिक निधि के बीच क्या अंतर है ?
- (xiv) न्यायिक समीक्षा का क्या अर्थ है ?
- (xv) उच्च न्यायालय निम्न न्यायालयों की निगरानी कैसे करता है?

9×2=18

यूनिट-I

2. भारत के संविधान में प्रस्तावना का आलोचनात्मक मूल्यांकन करें।
अथवा
3. केंद्र और राज्यों के बीच वैधानिक और प्रशासनिक संबंधों का आलोचनात्मक मूल्यांकन करें।

यूनिट-II

4. भारतीय संविधान में वर्णित मौलिक अधिकारों का आलोचनात्मक मूल्यांकन करें।

अथवा

5. विभिन्न संवैधानिक संशोधनों के माध्यम से राज्य नीति के निर्देशक सिद्धांतों की उनके कार्यान्वयन के साथ चर्चा करें।

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਭਾਰਤ ਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਕੀ ਨਿਯੁਕਤਿ, ਸ਼ਕਤਿਯੋਂ ਤਥਾ ਸਥਿਤਿ ਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋਂ।

ਅਥਵਾ

7. ਭਾਰਤੀਯ ਸੰਸਦ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿਯੋਂ ਤਥਾ ਭੂਮਿਕਾ ਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋਂ।

ਯੂਨਿਟ-IV

8. ਰਾਜਯ ਮੰਤ੍ਰਿਪਰਿਸ਼ਦ ਕੀ ਨਿਯੁਕਤਿ ਤਥਾ ਸ਼ਕਤਿਯੋਂ ਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋਂ।

ਅਥਵਾ

9. ਰਾਜਯ ਵਿਧਾਨਸਭਾ ਕੀ ਬਨਾਵਟ ਤਥਾ ਸ਼ਕਤਿਯੋਂ ਕਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੂਲਯਾਂਕਨ ਕਰੋਂ।

18×4=72

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :— (1) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਪੰਦਰਾਂ ਛੋਟੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਉ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ।

(2) ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 18 ਅੰਕ ਹਨ।

(3) ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਆਂਤਰਿਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਆਕਲਨ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਿਊਰੀ ਪੇਪਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅੰਕਾਂ ਨੂੰ ਆਂਤਰਿਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਅਧਿਕਤਮ ਅੰਕਾਂ ਤੱਕ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

1. ਕੋਈ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ :

(i) ਸਿੰਗਲ ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?

(ii) ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਿਪਬਲੀਕਨ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਕੀ ਹੈ ?

(iii) ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚਾਰ ਏਕਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੋ।

- (iv) ਯੂਨੀਅਨ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਵਿਸ਼ੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ?
- (v) ਰਾਜ ਦੀ ਸਵਾਧੀਨਤਾ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- (vi) ਧਾਰਾ 32 ਦੀ ਕੀ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ ?
- (vii) ਸਟੇਟ ਪਾਲਿਸੀ ਦੇ ਕੋਈ ਵੀ ਚਾਰ ਲਿਬਰਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਲਿਖੋ।
- (viii) ਧਾਰਾ 352 ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਕੋਈ ਚਾਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਿਖੋ।
- (ix) ਮੰਤਰੀਮੰਡਲ ਅਤੇ ਮੰਤਰੀਪਰਿਸ਼ਦ ਵਿਚਕਾਰ ਤਿੰਨ ਅੰਤਰ ਲਿਖੋ।
- (x) ਪਹਿਲੀ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਸੋਧ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਕੀ ਹੈ ?
- (xi) ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਦੋ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਲਿਖੋ।
- (xii) ਹੰਗ ਸੰਸਦ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- (xiii) ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੰਸੋਲੀਡੇਟਿਡ ਫੰਡ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਚਨਚੇਤੀ ਫੰਡ ਦੇ ਵਿਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਹੈ ?
- (xiv) ਜੂਡੀਸ਼ੀਅਲ ਰਿਵੀਊ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- (xv) ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ?

9×2=18

ਯੂਨਿਟ-1

2. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ।
ਜਾਂ
3. ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ-II

4. ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵਰਣਿਤ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹੱਕਾਂ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ।
ਜਾਂ
5. ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸ਼ੋਧਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

0234/EPY-10103(T)

6

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਜਾਂ

7. ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਭੂਮਿਕਾ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ-IV

8. ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਜਾਂ

9. ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ।

18×4=72